

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ФАТИЧНОЇ МЕТАКОМУНІКАЦІЇ

Пашко М. С.

(Сумський державний університет)

Науковий керівник – канд. філол. наук, доцент Косенко Ю. В.)

Мовленнєва діяльність, як і будь-яка інша діяльність, має свою специфічну будову, або організацію, обумовлену цілями і завданнями спілкування. Прагматичний підхід у дослідженні функціонування мови дає можливість вивчення механізму спілкування та знаходження таких структурних одиниць, призначення яких полягає у забезпеченні метакомунікативної функції мови, пов'язаної з організаційною (регулюючою) стороною процесу мовленнєвої комунікації, під якою розуміють: а) встановлення мовленнєвого контакту; б) підтримання мовленнєвого контакту та в) розмикання мовленнєвого контакту [1, 52].

Така динаміка логіко-композиційної побудови акту комунікації перш за все викликана необхідністю повного та адекватного сприймання будь-якого повідомлення, а також ритуалізованим характером мовленнєвої поведінки, тобто є соціально обумовленою. За певних умов спілкування випадання однієї із фаз може призвести до небажаного прагматичного ефекту – неточного смислового сприймання повідомлення, а також порушення взаємовідносин комунікантів – здивування і навіть образа, наприклад: *"Він не привітався"*, *"Не бажая розмовляти"*, *"Пішов, не попрощавшись"* та ін. Іншими словами, метакомунікативні елементи, які встановлюють, підтримують і розмикають мовленнєвий контакт зі співбесідником, є мовленнєвими організаторами акту комунікації, слугують засобом його змістовної, формальної та соціально-етикетної завершеності.

Уперше широке уявлення про метакомунікацію ми знаходимо в роботі П. Вацлавика [2], який розглядає метакомунікацію як комунікацію про комунікацію, розуміючи під цим отримання інформації, але не на змістовному рівні, а на рівні формування "особистісного сприймання співбесідника", тобто функції мови, як її розглядають Р. Якобсон [3] та Дж. Лейвер [4] і називає її фатичною метакомунікацією. Саме такий тип комунікації, а також одиниці системи сучасної англійської мови, що її реалізують, складають об'єкт нашого дослідження.

Актуальність дослідження визначається необхідністю розроблення нового (фатичного) аспекту метакомунікації та засобів її

реалізації стосовно до сучасної англійської мови. Необхідність вивчення метакомунікативних одиниць полягає у можливості вирішення таким чином низки теоретичних проблем у сфері семантики, мовленнєвої інтеракції, а також у можливості дидактичного застосування результатів дослідження під час вивчення як рідної, так і іноземної мови внаслідок універсальності розглядуваного явища.

Розгляд комунікативного акту як окремої цілісної та завершеної інтеракції комунікантів у всьому обсязі її реалізації, починаючи із встановлення мовленнєвого контакту і закінчуючи розмиканням мовленнєвого контакту, обумовлює основну мету дослідження, яка полягає у дослідженні динамічного процесу міжособистісної комунікації, техніки ведення розмови.

Окремими конкретно-науковими методологічними посиланнями стали основні положення теорії мовленнєвої діяльності, зокрема положення про фазисну систему процесу мовленнєвої комунікації та її регулювання засобами мови.

Теоретична значущість роботи полягає в тому, що це дослідження є конкретним розробленням однієї із актуальних проблем прагмалінгвістики, а саме проблеми вивчення прагматичного аспекту мовленнєвої комунікації, дослідження мови з позиції її застосування у діяльності людини як члена соціуму. Розширене розуміння комунікативної компетенції як уміння не тільки правильно розуміти, оцінювати мовлення інших і бути самому правильно зрозумілим, але і як уміння будувати мовленнєву комунікацію, володіти ініціативою спілкування, технікою ведення розмови, активно взаємодіяти зі співбесідником, тобто комунікативна компетенція містить складову метакомунікативну компетенцію. Опис і класифікація у функціональному плані метакомунікативних сигналів дозволяють по-новому подати роль цих елементів у мовленнєвій комунікації, поглибити наукове знання про саму мовленнєву комунікацію. Специфічність метакомунікативних сигналів ще раз демонструє реальність розмежування комунікативного і метакомунікативного аспектів спілкування.

Фаза встановлення і розмикання мовленнєвого контакту взаємопов'язані, взаємообумовлені: якщо фаза встановлення мовленнєвого контакту служить визнанню соціальних взаємовідносин між партнерами по комунікації, то фаза розмикання мовленнєвого контакту підтверджує таке визнання. Обидві фази представляють

собою важливі стратегії мовленнєвої поведінки комунікантів, націлені на завоювання довіри співрозмовника, створення умов для прямої (безпосередньої) або відкладеної в часі подальшої взаємодії. Перспективним вважаємо дослідження функціональних особливостей фази розмикання мовленнєвого контакту.

1. Почепцов Г. Г. Фатическая метакоммуникация // Семантика и прагматика синтаксических единств. – Калинин, 1981. – С. 52-59.
2. Watzlawick P. Pragmatics of human communication: A study of interactional patterns, pathologies and paradoxies. – N. Y.: Norton, 1967. – 296 p.
3. Якобсон Р. Лингвистика и поэтика // Структурализм: "за" и "против". – М., 1975. – С. 193-230.
4. Laver J. Communicative functions of phatic communion // Organization of behavior in face-to-face interaction. – The Hague etc., 1975. – P. 215-140.

Перекладацькі інновації: матеріали IV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Суми, 13–14 березня 2014 р. / редкол.: С. О. Швачко, І. К. Кобякова, О. О. Жулавська та ін. – Суми : Сумський державний університет, 2014. – 172 с.